

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

IV. ÚS 13/2014-14

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 23. januára 2014 v senáte zloženom z predsedu Jána Lubyho (sudca spravodajca), zo sudkyne Ľudmily Gajdošíkovej a sudcu Ladislava Orosza predbežne prerokoval sťažnosť Ing. D. T. a J. T., N., zastúpených Advokátskou kanceláriou JUDr. D. B., s. r. o., T., konajúcou prostredníctvom konateľky a advokátky JUDr. D. B., ktorou namietajú porušenie svojho základného práva podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Trenčín v konaní vedenom pod sp. zn. 32 P 66/2010 a jeho uznesením z 13. novembra 2012 a postupom Krajského súdu v Trenčíne v konaní vedenom pod sp. zn. 7 CoP 2/2013 a jeho uznesením z 5. februára 2013, a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť Ing. D. T. a J. T. o d m i e t a ako zjavne neopodstatnenú.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 17. apríla 2013 doručená sťažnosť Ing. D. T. a J. T. (ďalej len „sťažovatelia“), ktorou namietajú porušenie

svojho základného práva podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva podľa čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Trenčín (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 32 P 66/2010 a jeho uznesením z 13. novembra 2012 a postupom Krajského súdu v Trenčíne (ďalej len „krajský súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 7 CoP 2/2013 a jeho uznesením z 5. februára 2013.

Sťažovatelia v úvode sťažnosti uvádzajú:

„Dňa 21. 11. 2009 sa v Nemocnici... narodilo dieťa... Matka po pôrode zanechala maloletého chlapca v zdravotníckom zariadení a požiadala o utajenie svojej totožnosti v súvislosti s pôrodom. Následne Okresný súd Partizánske rozsudkom zo dňa 26. 11. 2009 určil meno a priezvisko dieťaťa...“

Dňa 03. 12. 2009 Okresný súd Partizánske na podnet Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny Partizánske nariadil predbežné opatrenie, ktorým sa maloletý..., toho času 13 dní po narodení, zveruje do starostlivosti sťažovateľov – zapísaných do zoznamu žiadateľov o náhradnú rodinnú starostlivosť. Od momentu vydania predbežného opatrenia sa maloletý nachádza nepretržite v osobnej starostlivosti sťažovateľov.“

Ďalej z obsahu sťažnosti a z jej príloh vyplýva, že v súlade s nariadeným predbežným opatrením Okresného súdu Partizánske sp. zn. 6 P 214/2009 z 3. decembra 2009 (ďalej len „predbežné opatrenie Okresného súdu Partizánske“) podali sťažovatelia 11. decembra 2009 Okresnému súdu Partizánske v súlade s § 103 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej aj „zákon o rodine“) návrh na zverenie maloletého do ich predosvojiteľskej (predadopčnej) starostlivosti. Dňa 30. decembra 2009 biologická matka maloletého v zmysle § 23 ods. 6 zákona

č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov odvolala svoju žiadosť o utajenie svojej osoby v súvislosti s pôrodom v šiestom týždni po pôrode a súčasne na Matričnom úrade v P. určila meno a priezvisko maloletého...

Dňa 25. januára 2010 Okresný súd Partizánske preniesol svoju príslušnosť na okresný súd, keďže v obvode tohto súdu sa maloletý nachádzal, pričom v dôsledku následného sporu o miestnu príslušnosť krajský súd rozhodol uznesením č. k. 5 Nc/13/2010-29 z 28. apríla 2010 tak, že miestne príslušným na konanie vo veci starostlivosti o maloletého je okresný súd.

Ďalej sťažovatelia poukázali na to, že 28. januára 2010 bol právny zástupca biologických rodičov maloletého listom Nemocnice... informovaný o mieste pobytu maloletého u sťažovateľov. Dňa 22. februára 2010 právny zástupca sťažovateľov kontaktoval listom právneho zástupcu biologických rodičov na účely riešenia vzniknutej situácie. Biologickí rodičia na uvedený list neodpovedali. Dňa 1. marca 2010 biologickí rodičia maloletého určili otcovstvo maloletého dieťaťa tak, že jeho otcom je... a maloletému určili meno... (Podľa § 91 ods. 1 Zákona o rodine za otca dieťaťa sa považuje muž, ktorého otcovstvo bolo určené súhlasným vyhlásením rodičov. Podľa § 91 ods. 2 zákona o rodine súhlasné vyhlásenie rodičov musí byť urobené pred matričným úradom alebo pred súdom.) Podaním z 11. marca 2010 biologickí rodičia maloletého vstúpili do konania o návrhu sťažovateľov na zverenie maloletého do predosvojiteľskej starostlivosti a zároveň podali návrh na zrušenie predbežného opatrenia, ktorým bol maloletý zverený do starostlivosti sťažovateľov.

Okresný súd uznesením sp. zn. 32 P 199/2010 zo 6. augusta 2010 zrušil predbežné opatrenie Okresného súdu Partizánske, na základe ktorého bol maloletý zverený do osobnej starostlivosti sťažovateľov. Krajský súd uznesením sp. zn. 19 CoP 81/2010 z 21. septembra 2010 zrušujúce uznesenie okresného súdu zmenil tak, že predbežné opatrenie vydané Okresným súdom Partizánske nezrušil a maloletého ponechal v starostlivosti sťažovateľov.

Sťažovatelia ďalej uviedli, že *„Listom zo dňa 17. 08. 2010 sa biologickí rodičia sa po prvý krát pokúsili o kontakt s maloletým u sťažovateľov. V liste biologickí rodičia vyzvali sťažovateľov, aby maloletého odovzdali do opateru biologických rodičov. Následne, až koncom augusta 2010, biologickí rodičia prejavili záujem sa s maloletým stretnúť a navštívili sťažovateľov v mieste ich trvalého pobytu. V období mesiacov február až august*

2010 sa biologickí rodičia nijakým spôsobom o dieťa nezaujímali, nekontaktovali sťažovateľov a nepokúsili sa s maloletým stretnúť.

V dôsledku vyššie uvedeného Okresný súd Trenčín vydal uznesenie zo dňa 26. 05. 2011 (sp. zn. 32 P 66/2010-175), v ktorom vyhodnotil konanie biologických rodičov ako neprejavovanie skutočného záujmu o maloletého a v zmysle § 102 ods. 1 písm. a) a v spojení s § 102 ods. 3 ustanovil maloletému opatrovníka, ktorý je oprávnený dať namiesto rodičov súhlas na zverenie mal... do predosvojiteľskej starostlivosti sťažovateľom. V odôvodnení uznesenia súd uvádza, že biologickí rodičia neprejavili skutočný záujem o maloletého počas obdobia od mesiaca február 2010 až do augusta 2010, pričom úkony ako určenie mena a priezviska dieťaťa, určenie otcovstva, či podanie návrhu na zrušenie predbežného opatrenia vykonané v predmetom období súd považoval len za formálne, nie však za skutočný záujem rodičov o dieťa, ktorý nemožno považovať za právne relevantné prejavovanie záujmu.“.

Proti tomuto uzneseniu okresného súdu podali biologickí rodičia odvolanie, na základe ktorého krajský súd uznesením sp. zn. 4 CoP 60/2011 z 20. septembra 2011 zrušil uznesenie okresného súdu o ustanovení opatrovníka s odôvodnením, že konanie biologických rodičov spočívajúce v podniknutí právnych krokov (utajenie osoby matky v súvislosti s pôrodom, využitie svojho práva na odvolanie žiadosti o utajenie, súhlasné vyhlásenie rodičov o otcovstve, návrh na zrušenie predbežného opatrenia) odvolací súd považuje za prejavovanie skutočného záujmu, keďže ním preukázali rodičovský vzťah k maloletému dieťaťu.

Proti tomuto uzneseniu krajského súdu podali sťažovatelia dovolanie, ktoré bolo uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 2 Cdo 20/2012 z 31. mája 2012 ako neprípustné odmietnuté. Uvedené uznesenie najvyššieho súdu napadli sťažovatelia sťažnosťou podľa čl. 127 ods. 1 ústavy, avšak ich sťažnosť bola uznesením ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 421/2012 z 12. septembra 2012 odmietnutá ako zjavne neopodstatnená.

Okresný súd v konaní o zverenie maloletého do predosvojiteľskej starostlivosti sťažovateľov uznesením sp. zn. 32 P 66/2010 z 13. novembra 2012 (ďalej aj „uznesenie okresného súdu o zamietnutí návrhu sťažovateľov na predosvojiteľskú starostlivosť“) návrh sťažovateľov na zverenie maloletého do predosvojiteľskej starostlivosti zamietol.

Proti uvedenému prvostupňovému uzneseniu z 13. novembra 2012 podali sťažovatelia v zákonnej lehote odvolanie, domáhajúc sa, aby odvolací súd ich návrhu vyhovel a maloletého zveril do ich predosvojiteľskej starostlivosti. Sťažovatelia v odvolaní opätovne argumentovali formálnosťou záujmu biologických rodičov o maloletého v rozhodnom období mesiacov február 2010 až august 2010. Sťažovatelia zároveň vyzvali odvolací súd, aby bral do úvahy vzniknuté rodinné väzby, ktoré vznikli medzi maloletým a nimi, a súčasne poukazovali na záujem maloletého dieťaťa a na negatívny dopad rozhodnutia súdu na jeho ďalší vývin. Sťažovatelia zdôrazňovali najmä skutočnosť, ktorá v konaní nebola sporná, a to, že maloletý ich považuje za svojich skutočných rodičov, že sú jeho primárnymi vzťahovými osobami, a napokon, že medzi maloletým a nimi je vytvorené silné citové puto, ktoré je rovnaké ako puto vytvorené medzi biologickými rodičmi a deťmi.

Krajský súd v konaní o odvolaní sťažovateľov uznesením sp. zn. 17 CoP 2/2013 z 5. februára 2013 (ďalej aj „uznesenie krajského súdu z 5. februára 2013“) rozhodol tak, že napadnuté uznesenie okresného súdu o zamietnutí ich návrhu na predosvojiteľskú starostlivosť potvrdil.

Sťažovatelia v sťažnosti poukazujú na to, že „maloletý má v súčasnosti 3,5 roka. Od svojich 13 dní po narodení je nepretržite v osobnej starostlivosti sťažovateľov, a to na základe právoplatného a vykonateľného rozhodnutia súdu. Sťažovatelia maloletému vytvorili stabilné rodinné zázemie, obklopujú ho láskou a starostlivosťou, adekvátne reagujú na jeho potreby a zabezpečujú jeho všestranný vývin. Ako bolo preukázané v konaní, maloletý je u sťažovateľov spokojný, veľmi dobre prospieva, napreduje po fyzickej i mentálnej stránke. Sťažovatelia vo svojom domove vytvorili rodinné, sociálne a bytové pomery k výchove maloletého. Do starostlivosti sťažovateľov bol maloletý zverený na základe rozhodnutia súdu, pričom sťažovatelia splnili podmienky, ktoré zákon vyžaduje

pre to, aby bol maloletý zverený do predosvojiteľskej starostlivosti sťažovateľov (podali v zákonnej lehote návrh na zverenie do predosvojiteľskej starostlivosti, vytvorili maloletému vo svojej rodine adekvátne podmienky). Sťažovatelia od počiatku súdneho konania s maloletým prejavili záujem, aby bol maloletý zverený do ich starostlivosti, aby si maloletého mohli osvojiť a stať sa jeho rodičmi v právnom slova zmysle.“.

Podľa sťažovateľov je nepochybné a zároveň prirodzené, že si počas doby, v ktorej je maloletý v ich starostlivosti, vytvorili k nemu silné citové väzby, podriadili svoj rodinný a súkromný život jeho potrebám, poskytujú mu domov, lásku, starostlivosť a opateru. Sťažovatelia zastávajú názor, že *„postupom súdu v predmetnej veci a vyššie uvedeným prekvapivým rozhodnutím súdu (ostatným uznesením Okresného súdu Trenčín v spojení s ostatným uznesením Krajského súdu Trenčín) o zamietnutí návrhu sťažovateľov na zverenie maloletého do predosvojiteľskej starostlivosti došlo k zásadnému zásahu do ich rodinného a súkromného života. Tento zásah sťažovatelia v decembri roku 2009, kedy podávali návrh na zverenie maloletého do predosvojiteľskej starostlivosti nemohli predvídať, neboli naň nijakým spôsobom pripravení. Sťažovatelia sú si vedomí, že nastali objektívne okolnosti, ktoré nezávisle od postupu súdu spôsobili, že nedošlo k zvereniu maloletého do ich starostlivosti rozhodnutím súdu vo veci samej (konkrétne odvolanie žiadosti o utajenie pôrodu biologickou matkou a vstup biologických rodičov do konania) a hoci nesúhlasia s takýmto rozhodnutím a považujú ho za nesprávne, podaním tejto sťažnosti sa neusilujú o zjednanie nápravy... postup súdu v predmetnej veci neodstraňoval ich stav právnej neistoty. Naopak súd svojím konaním dopustil, že medzi sťažovateľmi a maloletým došlo k prirodzenému vytvoreniu citových väzieb, k vzniku rodičovského vzťahu. Súd sa svojím postupom v konaní tejto skutočnosti nesnažil nijakým spôsobom zabrániť, predísť jej, zmätočným rozhodovaním vo veci starostlivosti o maloletého sťažovateľov utvrďoval v presvedčení, že ich starostlivosť o maloletého bude pokračovať a v končnom dôsledku však rozhodol v neprospech sťažovateľov.“.*

Sťažovatelia sú presvedčení, že *„je úlohou štátu prostredníctvom jeho orgánov chrániť a rešpektovať Ústavou SR garantované práva a slobody osôb, pričom opísaným postupom súdu bolo ústavné právo sťažovateľov porušené. Uvedené konanie súdu je*

zásahom do rodinného a súkromného života sťažovateľov, ktorý nemôže byť v demokratickej spoločnosti prijateľný... Sťažovatelia počas celého vyššie uvedeného obdobia, ako aj v súčasnej situácii prežívajú značné psychické príkorie, ktoré je spôsobené necitlivým a najmä nezákonným postupom súdu v predmetnej veci. Poukazujeme na ustanovenie § 176 ods.3 O. s. p., podľa ktorého Ak zákon neustanovuje inak, vo veciach starostlivosti súdu o maloletých rozhodne súd bez zbytočného odkladu, najneskôr do šiestich mesiacov odo dňa začatia konania. Vo veciach určení mena alebo priezviska maloletého dieťaťa a ustanovenia poručníka maloletému dieťaťu rozhodne súd do 30 dni odo dňa začatia konania. Konanie možno predĺžiť, len ak z vážnych dôvodov a z objektívnych príčin nemožno vykonať dôkazy. Súd začne vykonávať úkony na vykonanie dôkazov bezodkladne po začatí konania a na ustanovenie § 176 ods. 4 O. s. p., podľa ktorého Ak sú splnené všetky náležitosti návrhu na začatie konania o zverení dieťaťa do starostlivosti budúceho osvojiteľa, súd rozhodne bez zbytočného odkladu, najneskôr do troch mesiacov od podania takého návrhu; inak do troch mesiacov odo dňa, keď bol návrh doplnený alebo opravený.“.

Sťažovatelia na základe argumentácie uvedenej v sťažnosti navrhujú, aby ústavný súd rozhodol, že ich základné právo „na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, bolo v konaní vedenom na Okresnom súde Trenčín a v konaní na Krajskom súde v Trenčíne pod sp. zn. 32 P 66/2010 vo veci starostlivosti súdu o maloletého... (predtým...) porušené.

Súd priznáva sťažovateľom podľa čl. 127 ods. 3 Ústavy SR finančné zadosťučinenie vo výške 3.000,- €.

Súd priznáva odmenu a náhradu hotových výdavkov právnenému zástupcovi sťažovateľa Advokátska kancelária JUDr. D. B., s. r. o...“.

II.

Ústavný súd je podľa čl. 127 ods. 1 ústavy oprávnený konať o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej

zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Ústavný súd podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) každý návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa, ak tento zákon neustanovuje inak. Pri predbežnom prerokovaní každého návrhu ústavný súd skúma, či dôvody uvedené v § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie. Podľa tohto ustanovenia návrhy vo veciach, na prerokovanie ktorých nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú zákonom predpísané náležitosti, neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene, môže ústavný súd pri predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený.

Predmetom sťažnosti je tvrdenie sťažovateľov, že postupom okresného súdu a krajského súdu vo veci starostlivosti o maloletého bolo porušené ich základné právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života podľa čl. 19 ods. 2 ústavy, ako aj právo na rešpektovanie ich súkromného a rodinného života podľa čl. 8 ods. 1 dohovoru.

V sťažnosti je oddelený petit od jej ostatných častí. Ústavný súd je podľa § 20 ods. 3 zákona o ústavnom súde viazaný návrhom na začatie konania. Viazanosť ústavného súdu návrhom sa vzťahuje zvlášť na návrh výroku rozhodnutia, ktorého sa sťažovateľ domáhal. Ústavný súd môže rozhodnúť len o tom, čoho sa sťažovateľ domáha v petite svojej sťažnosti, a vo vzťahu k tomu subjektu, ktorý označil za porušovateľa svojich práv (čl. 2 ods. 2 ústavy). V tomto ohľade sťažovatelia označili za porušovateľov svojich práv tak okresný súd, ako aj krajský súd s tým, že tieto práva boli porušené ich postupom v konaní vo veci starostlivosti súdu o maloletého vedenom okresným súdom pod sp. zn. 32 P 66/2010.

K namietanému porušeniu základného práva podľa čl. 19 ods. 2 ústavy (aj v spojení s právom podľa čl. 8 ods. 1 dohovoru) ústavný súd považuje za potrebné upriamiť pozornosť na svoju doterajšiu judikatúru, ktorej súčasťou je aj právny názor, že všeobecný súd zásadne nemôže byť sekundárnym porušovateľom základných práv a práv hmotného charakteru, ak toto porušenie nevyplynie z toho, že všeobecný súd súčasne porušil aj ústavnoprosedné princípy postupu vyplývajúce z čl. 46 až čl. 48 ústavy. V opačnom prípade by sa ústavný súd stal opravnou inštanciou voči všeobecným súdom, a nie súdnym orgánom ochrany ústavnosti podľa čl. 124 ústavy v spojení s čl. 127 ods. 1 ústavy. Ústavný súd by takým postupom nahradzoval skutkové a právne závery v rozhodnutiach všeobecných súdov, ale bez toho, aby vykonal dokazovanie, ktoré je základom na to, aby sa vytvoril skutkový základ rozhodnutí všeobecných súdov a jeho subsumpcia pod právne normy.

Sťažovatelia v petite sťažnosti síce neoznačili porušenie žiadneho z článkov ústavy zakotvujúcich princípy spravodlivého procesu, ale ústavný súd napriek tomu s prihliadnutím na požiadavku materiálneho chápania ochrany základných práv sťažovateľov pristúpil v rámci predbežného prerokovania sťažnosti k preskúmaniu prípadného ústavnoprávneho rozmeru ich námietok k postupu všeobecných súdov z pohľadu možnej existencie ďalších dôvodov, ktoré by mohli mať za následok odmietnutie sťažnosti v súlade s § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

Zo sťažnosti a z jej príloh vyplýva, že okresný súd v napadnutom konaní rozhodol:

- uznesením č. k. 32 P 199/2010-54 zo 6. augusta 2010 (ďalej len „uznesenie okresného súdu zo 6. augusta 2010“), ktorým zrušil predbežné opatrenie Okresného súdu Partizánske v časti nariadenia predbežného opatrenia podľa § 76 ods. 1 písm. b) Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“), ktorým bol maloletý odovzdaný do starostlivosti sťažovateľov,
- uznesením č. k. 32 P 66/2010-175 z 26. mája 2011, v ktorom vyhodnotil konanie biologických rodičov ako neprejavovanie skutočného záujmu o maloletého a v zmysle § 102 ods. 1 písm. a) zákona o rodine a v spojení s § 102 ods. 3 OSP

ustanovil maloletému opatrovníka, ktorý je oprávnený dať namiesto rodičov súhlas na zverenie maloletého do predosvojiteľskej starostlivosti sťažovateľom,

- uznesením č. k. 32 P 66/2010-272 z 13. novembra 2012, ktorým návrh sťažovateľov na zverenie maloletého do predosvojiteľskej starostlivosti zamietol, pretože biologickí „*rodičia súhlas k predadopčnej starostlivosti nedali*“.

Krajský súd v napadnutom konaní rozhodol:

- uznesením sp. zn. 19 CoP 81/2010 z 21. septembra 2010, ktorým zmenil uznesenie okresného súdu zo 6. augusta 2010 tak, že nezrušil predbežné opatrenie Okresného súdu Partizánske v časti nariadenia predbežného opatrenia podľa § 76 ods. 1 písm. b) OSP, ktorým bol maloletý odovzdaný do starostlivosti sťažovateľov,

- uznesením sp. zn. 4 CoP 60/2011 z 20. septembra 2011, ktorým zrušil uznesenie okresného súdu č. k. 32 P 66/2010-175 z 26. mája 2011 o ustanovení opatrovníka s odôvodnením, že konanie biologických rodičov spočívajúce v podniknutí právnych krokov (utajenie osoby matky v súvislosti s pôrodom, využitie svojho práva na odvolanie žiadosti o utajenie, súhlasné vyhlásenie rodičov o otcovstve, návrh na zrušenie predbežného opatrenia) považuje za prejavovanie skutočného záujmu, keďže sa ním prejavil ich rodičovský vzťah k maloletému dieťaťu,

- uznesením z 5. februára 2013, ktorým potvrdil uznesenie okresného súdu o zamietnutí návrhu sťažovateľov na predosvojiteľskú starostlivosť.

II.1 K napadnutému postupu okresného súdu

Vo vzťahu k namietanému porušeniu v sťažnosti označeného základného práva podľa ústavy a práva podľa dohovoru postupom okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 32 P 66/2010 ústavný súd poukazuje na to, že z čl. 127 ods. 1 ústavy vyplýva, že systém ústavnej ochrany základných práv a slobôd je rozdelený medzi všeobecné súdy a ústavný súd, pričom právomoc všeobecných súdov je ústavou založená primárne („... ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd“) a právomoc ústavného súdu len subsidiárne.

Princíp subsidiarity zakotvený v čl. 127 ods. 1 ústavy znamená, že ústavný súd môže konať o namietanom porušení sťažovateľových práv a vecne sa zaoberať iba tými sťažnosťami, ak sa sťažovateľ nemôže v súčasnosti a nebude môcť ani v budúcnosti domáhať ochrany svojich práv pred iným súdom prostredníctvom iných právnych prostriedkov, ktoré mu zákon na to poskytuje. Namietané porušenie niektorého zo základných práv alebo slobôd teda nezakladá automaticky aj právomoc ústavného súdu na konanie o nich. Pokiaľ ústavný súd pri predbežnom prerokovaní sťažnosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby zistí, že ochrany toho základného práva alebo slobody, porušenie ktorých namieta, sa sťažovateľ môže domôcť využitím jemu dostupných a aj účinných právnych prostriedkov nápravy, prípadne iným zákonom upraveným spôsobom pred iným súdom alebo pred iným štátnym orgánom, musí takúto sťažnosť odmietnuť pre nedostatok svojej právomoci na jej prerokovanie (m. m. I. ÚS 6/04, IV. ÚS 179/05, IV. ÚS 243/05, II. ÚS 90/06, III. ÚS 42/07).

Princíp subsidiarity reflektuje okrem iného aj princíp minimalizácie zásahov ústavného súdu do právomoci všeobecných súdov, ktorých rozhodnutia sú v konaní o sťažnosti preskúmané (IV. ÚS 303/04).

V okolnostiach daného prípadu mohli sťažovatelia využiť opravný prostriedok, ktorý pripúšťa § 201 OSP, t. j. odvolanie, čo aj urobili. Právomoc krajského súdu na preskúmanie rozhodnutí a postupov okresného súdu, proti ktorým podali sťažovatelia odvolanie, teda vylučuje právomoc ústavného súdu.

Z uvedeného dôvodu ústavný súd sťažnosť v tejto časti smerujúcej proti napadnutému postupu okresného súdu v označenom konaní odmietol podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde pre nedostatok právomoci na jej prerokovanie (m. m. IV. ÚS 405/04, III. ÚS 133/05, IV. ÚS 155/2010, III. ÚS 566/2012).

II.2 K napadnutému postupu krajského súdu

Ako už bolo uvedené, krajský súd v predmetnej veci konal pri rozhodovaní o odvolaniach, výsledkom ktorého boli jeho uznesenia sp. zn. 19 CoP 81/2010 z 21. septembra 2010, sp. zn. 4 CoP 60/2011 z 20. septembra 2011 a sp. zn. 17 CoP 2/2013 z 5. februára 2013.

II.2.1 K napadnutému postupu krajského súdu v konaniach vedených pod sp. zn. 19 CoP 81/2010 a sp. zn. 4 CoP 60/2011

V konaní vedenom pod sp. zn. 19 CoP 81/2010 krajský súd rozhodol o odvolaní opatrovníka proti uzneseniu okresného súdu zo 6. augusta 2010, ktorým bolo zrušené predbežné opatrenie Okresného súdu Partizánske v časti nariadenia predbežného opatrenia podľa § 76 ods. 1 písm. b) OSP, ktorým bol maloletý odovzdaný do starostlivosti sťažovateľov. Krajský súd rozhodol tak, že predbežné opatrenie Okresného súdu Partizánske nezrušil, čím maloletého ponechal v starostlivosti sťažovateľov, a to až do rozhodnutia vo veci samej.

V konaní vedenom pod sp. zn. 4 CoP 60/2011 krajský súd rozhodol o odvolaní biologických rodičov maloletého proti uzneseniu okresného súdu č. k. 32 P 66/2010-175 z 26. mája 2011, ktorým bol maloletému ustanovený opatrovník.

Krajský súd postupom, ktorého výsledkom bolo uznesenie sp. zn. 4 CoP 60/2011 z 20. septembra 2011, zrušil odvolaním (biologických rodičov) napadnuté uznesenie okresného súdu. Predmetné uznesenie krajského súdu, ako aj jeho postup, ktorý predchádzal jeho vydaniu, napadli sťažovatelia pred najvyšším súdom, keď podali proti nemu dovolanie. Toto dovolanie však bolo uznesením dovolacieho súdu sp. zn. 2 Cdo 20/2012 z 31. mája 2012 ako neprípustné odmietnuté. Sťažovatelia taktiež podali proti dovolaciemu rozhodnutiu sťažnosť podľa čl. 127 ods. 1 ústavy, ktorá bola uznesením ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 421/2012 z 12. septembra 2012 odmietnutá ako zjavne neopodstatnená.

Neústavnosť uznesenia krajského súdu sp. zn. 4 CoP 60/2011 z 20. septembra 2011 však sťažovatelia v sťažnosti nenamietali.

Pri predbežnom prerokovaní každého návrhu ústavný súd skúma, či dôvody uvedené v § 25 ods. 1 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie. Podľa tohto ustanovenia návrhy vo veciach, na prerokovanie ktorých nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú náležitosti predpísané zákonom, neprípustné návrhy alebo návrhy podané zjavne neoprávnenou osobou, ako aj návrhy podané oneskorene môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený.

Jednou zo základných podmienok prijatia sťažnosti na ďalšie konanie je jej podanie v lehote ustanovenej v § 53 ods. 3 zákona o ústavnom súde. Táto lehota je dvojmesačná a začína plynúť od právoplatnosti rozhodnutia, oznámenia opatrenia alebo upovedomenia o inom zásahu, pričom pri opatrení alebo inom zásahu sa počíta odo dňa, keď sa sťažovateľ mohol o opatrení alebo inom zásahu dozvedieť. Nedodržanie tejto lehoty je zákonom ustanoveným dôvodom na odmietnutie sťažnosti ako podanej oneskorene (§ 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde). V prípade podania sťažnosti po uplynutí zákonom ustanovenej lehoty neumožňuje zákon o ústavnom súde zmeškanie tejto lehoty odpustiť (pozri napr. IV. ÚS 14/03, I. ÚS 64/03, I. ÚS 188/03).

V súvislosti s uvedeným ústavný súd konštatuje, že sťažnosť sťažovateľov odovzdaná na poštovú prepravu 15. apríla 2013 je, pokiaľ ide o túto časť sťažnosti, podaná oneskorene, keďže napadnuté konania boli právoplatne skončené v roku 2010, resp. v roku 2011, a preto ju z tohto dôvodu podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde odmietol.

II.2.2 K napadnutému postupu krajského súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 17 CoP 2/2013

Naostatok krajský súd v konaní vo veci starostlivosti o maloletého rozhodol o odvolaní sťažovateľov podanom proti uzneseniu okresného súdu o zamietnutí ich návrhu

na predosvojiteľskú starostlivosť, výsledkom ktorého bolo jeho uznesenie z 5. februára 2013.

Krajský súd vo svojom uznesení z 5. februára 2013 najprv odcitoval príslušné ustanovenia zákona o rodine, a to:

„§ 103 ods. 1 Zákona o rodine (podľa ktorého) pred rozhodnutím súdu o osvojení musí byť maloleté dieťa najmenej po dobu 9 mesiacov v starostlivosti budúceho osvojiteľa. Náklady spojené s predosvojiteľskou starostlivosťou uhrádza budúci osvojiteľ.

Podľa § 103 ods. 2 Zákona o rodine o zverení maloletého dieťaťa do starostlivosti budúcich osvojiteľov podľa odseku 1/ rozhodne na návrh budúceho osvojiteľa súd; ustanovenia § 101 a § 102 sa použijú primerane.

Podľa § 101 ods. 1 Zákona o rodine na osvojenie je potrebný súhlas rodičov osvojovaného maloletého dieťaťa, ak tento zákon neustanovuje inak. Rovnako potrebný na osvojenie je súhlas maloletého rodiča maloletého dieťaťa, ak tento zákon neustanovuje inak. Odvolať súhlas možno len do času, kým nie je maloleté dieťa umiestnené na základe rozhodnutia súdu do starostlivosti budúcich osvojiteľov.

Podľa § 102 ods. 1 Zákona o rodine na osvojenie nie je potrebný súhlas rodičov osvojovaného maloletého dieťaťa ani súhlas rodiča maloletého dieťaťa, ak a/ najmenej počas 6 mesiacov neprejavovali skutočný záujem o maloleté dieťa najmä tým, že ho nenavštevovali, neplnili si pravidelne a dobrovoľne vyživovaciu povinnosť k mal. dieťaťu a nevyňaložili úsilie upraviť si svoje rodinné a sociálne pomery tak, aby mohli osobne vykonávať starostlivosť o maloleté dieťa, ak im v prejavení záujmu nebránila závažná prekážka, alebo b/ počas najmenej dvoch mesiacov po narodení dieťaťa neprejavili o dieťa žiadny záujem, ak im v prejavení záujmu nebránila závažná prekážka, alebo c/ ak dajú súhlas na osvojenie vopred bez vzťahu k určitým osvojiteľom.“

Ďalej krajský súd uviedol, že v „§ 103 ods. 1 Zákona o rodine je upravená predbežná, tzv. predosvojiteľská (predadopčná) starostlivosť budúcich osvojiteľov o maloleté dieťa, ktoré chcú osvojiť. V jej priebehu sa má ukázať, či prípadné osvojenie dieťaťa bude úspešné. Pokiaľ ide o súhlas zákonných zástupcov maloletého dieťaťa

s predadopčnou starostlivosťou, je v ust. § 103 ods. 2 Zákona o rodine odkaz na § 101 a § 102, ktoré sa na konanie o predadopčnej starostlivosti vzťahujú.

Z citovaných zákonných ustanovení vyplýva, že k zvereniu maloletého dieťaťa do predosvojiteľskej starostlivosti (za použitia § 101 a § 102 Zákona o rodine) môže dôjsť buď na základe súhlasu rodičov maloletého dieťaťa, ktorý nie je potrebný len v prípade výnimiek, uvedených v ust. § 102 ods. 1 Zákona o rodine.

V preskúmvanej veci je nepochybné, že rodičia maloletého dieťaťa súhlas so zverením maloletého do predosvojiteľskej starostlivosti nedali; túto skutočnosť nenamietajú ani navrhovatelia. Je potom potrebné skúmať, či v danej veci existuje niektorá z výnimiek uvedených v ust. § 102 ods. 1 Zákona o rodine, kedy by dieťa mohlo byť zverené do starostlivosti budúceho osvojiteľa v rámci predosvojiteľskej starostlivosti aj bez súhlasu rodičov.“.

Z vykonaného dokazovania bolo krajskému súdu zrejmé, že „sa nejedná o výnimky uvedené v ust. § 102 ods. 1 písm. b/ a c/ Zákona o rodine; medzi účastníkmi bola sporná skutočnosť, či existuje výnimka uvedená v ust. § 102 ods. 1 písm. a/ Zákona o rodine, spočívajúca v tom, že rodičia maloletého dieťaťa počas najmenej 6 mesiacov neprejavovali skutočný záujem o maloleté dieťa“.

Krajský súd poukázal na to, že k tejto otázke sa vyslovil odvolací súd už vo svojom rozhodnutí č. k. 4 CoP 60/2011-193 z 20. septembra 2011, keď zaujal názor, že «konanie biologických rodičov maloletého... v období po narodení dieťaťa až do konca augusta 2010 je treba považovať za prejavovanie skutočného záujmu, ktorým biologickí rodičia prejavili rodičovský vzťah k maloletému dieťaťu. Poukázal pritom na skutočnosť, že pri posudzovaní „neprejavovania skutočného záujmu“ je treba vychádzať z už existujúcej judikatúry, ktorá sa týmito otázkami zaoberá, keď prejavom skutočného záujmu o dieťa nemusí byť len priamy styk rodiča s dieťaťom, ale aj iné konanie rodiča, z ktorého vyplýva, že si k dieťaťu zachoval rodičovský vzťah. Preto aj „skutočný záujem“ je treba v danej veci posudzovať s prihliadnutím na všetky okolnosti prípadu, ktoré vyšli najavo. Uviedol, že z obsahu spisu nepochybne vyplýva, že matka dieťaťa požiadala v zmysle zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti

o utajenie svojej osoby v súvislosti s pôrodom; zároveň však v zmysle uvedeného zákona využila svoje právo a v stanovenej lehote (6 týždňov), odvolala svoju žiadosť o utajenie jej osoby v súvislosti s pôrodom a požiadala, aby jej bolo oznámené, kde sa nachádza mal. dieťa v súčasnej dobe. Nasledoval potom dodatočný zápis do knihy narodení, kde bola uvedená L. H. ako matka maloletého, ďalej bolo určené meno maloletého „...“, a zároveň dňa 01. 03. 2010 súhlasným vyhlásením rodičov pred Matričným úradom P. bol určený otec dieťaťa B. H. Rodičia sa tiež dohodli, že maloletý sa bude volať „...“. O tom, že maloletý bol odovzdaný do starostlivosti navrhovateľov, sa rodičia dozvedeli listom Nemocnice... zo dňa 28. 01. 2010 a dňa 10. 03. 2010 rodičia podali návrh na zrušenie predbežného opatrenia, ktorým bol maloletý odovzdaný do starostlivosti navrhovateľov. Za tejto situácie odvolací súd vyslovil záver, že horeuvedené konanie netreba považovať len za formálne, nakoľko sa jedná o špecifický prípad, keď práve takéto konanie rodičov (najskôr utajenie osoby matky s jej pôrodom, potom využitie jej práva na odvolanie žiadosti o utajenie, súhlasné vyhlásenie rodičov o otcovstve B. H., návrh na zrušenie predbežného opatrenia) treba považovať za prejavovanie skutočného záujmu, ktorým sa prejavil rodičovský vzťah k maloletému dieťaťu.».

V preskúmvanej veci sa krajský súd v plnom rozsahu stotožnil s uvedeným záverom vysloveným už prv odvolacím súdom v rozhodnutí sp. zn. 4 CoP 60/2011 z 20. septembra 2011, od ktorého nemal dôvod sa odchyľovať. Ďalej vyslovil, že vzhľadom na to možno konštatovať, že nebola preukázaná ani výnimka nevyžadujúca si súhlas rodičov dieťaťa s predadopčnou starostlivosťou v zmysle § 102 ods. 1 písm. a) zákona o rodine.

Za takejto situácie potom krajský súd uzavrel, že neboli splnené zákonom ustanovené podmienky na to, aby maloleté dieťa bolo zverené do predosvojiteľskej starostlivosti budúcich osvojiteľov súdnym rozhodnutím v zmysle § 103 ods. 2 OSP.

Rozhodnutie prvostupňového súdu, ktorý návrh sťažovateľov na zverenie maloletého do predosvojiteľskej starostlivosti podľa § 103 ods. 2 zákona o rodine zamietol, považoval preto odvolací súd za správne.

V závere odôvodnenia krajský súd zdôraznil, že «v predmetnom konaní, ktoré je konaním návrhovým, súd v prvom rade skúma, či sú splnené hore uvedené zákonné podmienky pre zverenie dieťaťa do predosvojiteľskej starostlivosti, a pri zistení, že podmienky vyžadované Zákonom o rodine splnené nie sú, takýto záver musí vždy viesť k zamietnutiu návrhu. Je potom už nadbytočné zaoberať sa skúmaním toho, ktoré z výchovných prostredí je pre dieťa vhodnejšie, osobnostnými predpokladmi či už biologických alebo náhradných rodičov alebo posudzovaním toho, čo je „v záujme“ dieťaťa, pretože to na dané rozhodnutie (či sú splnené zákonné podmienky pre zverenie dieťaťa do predosvojiteľskej starostlivosti), nemá vplyv. Napadnutým rozhodnutím totiž súd prvého stupňa nerozhodoval o výchove, prípadne o niektorej forme náhradnej starostlivosti.».

Podľa svojej konštantnej judikatúry ústavný súd nemá zásadne oprávnenie preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol náležite zistený skutkový stav a aké právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil (II. ÚS 21/96). Z rozdelenia súdnej moci v ústave medzi ústavný súd a všeobecné súdy totiž vyplýva, že ústavný súd nie je opravnou inštanciou vo veciach patriacich do právomoci všeobecných súdov. Úlohou ústavného súdu nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách (I. ÚS 13/00, IV. ÚS 287/04).

Ústavný súd sa pri výkone svojej funkcie podľa ústavy zameriava na kontrolu zlučiteľnosti interpretácie a aplikácie vnútroštátnych právnych predpisov všeobecnými súdmi s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a slobodách.

Ústavný súd preto osobitne skúmal, či v danom prípade neboli vo veci sťažovateľov príslušné ustanovenia zákonov (najmä relevantné ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku a zákona o rodine) aplikované spôsobom, ktorý by mohol znamenať porušenie označených práv sťažovateľov, avšak nezistil, že by to tak bolo.

Vychádzajúc z obsahu na vec sa vzťahujúceho spisového materiálu, ústavný súd konštatuje, že vo vzťahu k uzneseniu krajského súdu z 5. februára 2013, ktoré bolo finálnym výsledkom napadnutého postupu krajského súdu, nemožno prijať záver, že by dôvody tohto rozhodnutia, ako aj postup, ktorý predchádzal jeho vydaniu, neboli z ústavného hľadiska udržateľné, prípadne svojvoľné, čo by odôvodňovalo ich spojitosť s možným porušením základného práva sťažovateľov podľa čl. 19 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 8 ods. 1 dohovoru.

Podľa názoru ústavného súdu argumentácia krajského súdu, že za stavu (keď na konanie o zverení dieťaťa do predadopčnej starostlivosti sa vzťahujú tie ustanovenia zákona o rodine ako na osvojenie), keď neexistuje súhlas biologických rodičov na osvojenie a neexistuje ani niektorá z výnimiek uvedených v § 102 ods. 1 zákona o rodine (keď dieťa môže byť zverené do predosvojiteľskej starostlivosti budúceho osvojiteľa bez súhlasu rodičov), nie sú splnené zákonné podmienky na zverenie maloletého do predosvojiteľskej starostlivosti, je ústavne akceptovateľná. Uvedené závery krajského súdu zodpovedajú príslušným ustanoveniam Občianskeho súdneho poriadku a zákona o rodine a sledujú predovšetkým záujmy maloletého dieťaťa. Závery krajského súdu preto nemožno považovať ani za zjavne neodôvodnené, ani za arbitrárne. Je právom všeobecného súdu vykladať zákony a ďalšie právne predpisy, pričom právny názor krajského súdu a jeho závery v posudzovanej veci treba považovať za legitímne a z ústavného hľadiska udržateľné.

Ústavný súd zdôrazňuje, že podmienky ustanovené v § 101 ods. 1 a § 102 ods. 2 zákona o rodine musia byť splnené bezo zvyšku a nesmie existovať najmenšia pochybnosť o tom, že v konkrétnom prípade splnené nie sú.

Proti interpretácii relevantných v posudzovanom prípade aplikovaných ustanovení zákona o rodine, podľa ktorých k osvojeniu je potrebný súhlas (biologických) rodičov osvojovaného dieťaťa, resp. musí existovať niektorá zo zákonných výnimiek, nemožno z ústavného hľadiska nič namietat'. Ústavný súd konštatuje, že všeobecné súdy sa otázkou splnenia podmienok na osvojenie maloletého (a tým aj na jeho zverenie do predadopčnej

starostlivosti) vo svetle citovaných zákonných ustanovení zaoberali dôsledne. Akceptácia právneho záveru vysloveného v rozhodnutí krajského súdu sp. zn. 4 CoP 60/2011 z 20. septembra 2011, ktorým bola otázka prejavovania skutočného záujmu biologických rodičov právoplatne vyriešená, predstavuje podľa názoru ústavného súdu ústavne konformný prejav nezávislého súdneho rozhodovania.

Ústavný súd v tejto súvislosti považuje za nevyhnutné zdôrazniť, že právo biologických rodičov maloletého musí byť favorizované a v rozhodovacej činnosti súdov sa na to musí byť braný zreteľ. Túto skutočnosť ústavodarca vyjadril v čl. 41 ods. 1 a 4 ústavy tak, že rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona; starostlivosť o deti a ich výchova sú právom rodičov. Rozhodnutie všeobecných súdov v prospech sťažovateľov a zverenie maloletého do ich predadopčnej starostlivosti by podľa názoru ústavného súdu predstavovalo neakceptovateľný odklon z uvedeného ústavného rámca, a to bez ohľadu na ich presvedčenie o kvalite a intenzite nimi ponúkanej (aj realizovanej) starostlivosti o maloletého, ktorú ani ústavný súd nemá dôvod spochybňovať.

Aplikujúc východiská svojej konštantnej judikatúry na rozhodnutie krajského súdu, ako aj na postup, ktorý predchádzal jeho vydaniu, ústavný súd konštatuje, že napadnutý výklad danej problematiky zo strany krajského súdu nemožno v žiadnom prípade považovať za interpretáciu natoľko extrémnu, že by sa v okolnostiach danej veci dalo uvažovať o vybočení z postulátov spravodlivého procesu. Keďže uznesenie krajského súdu z 5. februára 2013 je v dostatočnom rozsahu, logicky, prehľadne a zrozumiteľne odôvodnené, pričom právne závery, na ktorých krajský súd svoje rozhodnutie založil, možno z ústavného hľadiska akceptovať, ústavný súd sťažnosť v časti namietajúcej porušenie základného práva sťažovateľov podľa čl. 19 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 8 ods. 1 dohovoru postupom krajského súdu v označenom konaní odmietol ako zjavne neopodstatnenú (§ 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde).

Po odmietnutí sťažnosti sťažovateľov nebol už právny dôvod zaoberať sa ich ďalšími návrhmi, t. j. návrhom na priznanie finančného zadosťučinenia, ako aj náhrady trov konania.

V Košiciach 23. januára 2014